

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשס"ח, 2008
מספר השאלון: 141, 034103
117, 118, 024101

אזרות

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון – (14×1) – 14 נקודות

פרק שני – $(9 \times 3) + (13 \times 1)$ – 40 נקודות

פרק שלישי – (12×2) – 24 נקודות

פרק רביעי – (11×2) – 22 נקודות

סה"כ – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. בחוק האזרחות של מדינה מסוימת נקבע שהאזרחות תישלל מאזרח שעזב את המדינה לתקופה מסוימת, אך הוא יוכל לקבל אותה בחזרה בתנאי שיעבור בהצלחה מבחן בשפת המדינה, בהיסטוריה שלה ובתרבותה.

אדם שעזב את המדינה כאשר היה תינוק, פנה לבית המשפט בטענה שתנאי זה מקפח אותו. לדבריו, הקיפוח נגרם לו מפני שהוא לא למד כראוי את שפת המדינה ואת תרבותה, לעומת מי שעזב בגיל מאוחר יותר ולמד נושאים אלו בבית הספר – לכן יש לבטל תנאי זה.

בית המשפט פסק שמותר למדינה לקבוע תנאי זה, מכיוון שאדם שידוע את שפת המדינה ובקיא בתרבותה, יוכל להשתלב בחברה בקלות רבה יותר.

  - ציין והסבר את סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בחוק האזרחות של המדינה. נמק את תשובתך על פי הקטע.
  - ציין והסבר את הדרך שבה נהג בית המשפט, כאשר פסק בניגוד לעקרון השוויון. נמק את תשובתך על פי הקטע.
2. בעקבות עליית מחיר הדלק הודיעו נהגי מוניות רבים כי ישבשו את התנועה בכבישים מרכזיים באמצעות נהיגה אטית. בכך הם מבקשים להביע את דרישתם מהממשלה להוזיל את מחיר הדלק. משרד התחבורה פנה לבית המשפט בבקשה שיאסור על הנהגים לשבש את התנועה, משום שפעולה זו תפגע באחת הזכויות של שאר המשתמשים בכביש.

בית המשפט פסק שכדי לשמור על הזכויות של כל הצדדים, יורשו נהגי המוניות לגרום לשיבושים בתחבורה רק משעות הצהריים ואילך, אך הוא אסר עליהם לעשות זאת בשעות הבוקר מפני שבשעות אלו הכבישים עמוסים במיוחד.

  - ציין את הזכויות המתנגשות באירוע זה. נמק את תשובתך על פי הקטע.
  - ציין והסבר את הדרך שבה נהג בית המשפט כדי לפתור את ההתנגשות בין הזכויות במקרה זה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7.

3. הסבר כיצד שניים מהסמלים של מדינת ישראל מבטאים את היותה מדינה יהודית.

4. הצג שתי גישות בעניין ההכרה של מדינות דמוקרטיות בזכויות מיעוטים.

5. הצג את שתי השיטות המקובלות בעולם לרכישת אזרחות.

6. הצג שני כללים שמטרתם להבטיח את עצמאותה של הרשות השופטת בישראל.

7. הצג את ההבדל בין הממוש של עקרון הכרעת הרוב במשטר דמוקרטי ובין מימוש
במשטר שאינו דמוקרטי.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. הסבר מהו הסכם קואליציוני.

הסבר כיצד שיטת הבחירות-הנהוגה בישראל גרמה לכך שכל הממשלות שכיהנו עד היום
היו ממשלות קואליציוניות.

9. הצג את רעיון האמנה החברתית.

הסבר מדוע עבריינות אידאולוגית-פוליטית מנוגדת לרעיון זה.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה עליך לבחור באחד הקטעים (קטע 1 או קטע 2), ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחרת (לכל שאלה – 12 נקודות).

קטע 1

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

בשנים האחרונות חלק משופטי בג"ץ נוקטים גישה שיפוטית אקטיביסטית, וגישה זו נתקלת לעתים בהתנגדות מצד גורמים שונים. לדוגמה, בעקבות עתירה שהגישו אזרחים נגד המדינה בעניין בניית מקלטים, פסק בג"ץ שאף כי המדינה כבר השתמשה בכל הסכום שנקבע בתקציב המדינה לצורך זה, היא חייבת להמשיך לממן בניית מקלטים כדי לשמור על חייהם וביטחונם של האזרחים.

אחד השרים הביע התנגדות נמרצת לפסיקה זו. לטענת השר בשום מקרה אסור לבג"ץ להתערב בעניינים שבסמכות הממשלה, ובמקרה זה התערבותו פגעה בעיקרון דמוקרטי חשוב. לדבריו, בג"ץ אמור לעסוק רק בעניינים משפטיים, ואילו ניהול המדינה מסור כולו לידי הממשלה. ממשלת ישראל היא הנושאת באחריות למעשיה, ואם ייגרם משבר כלכלי בגלל הוצאות שלא נכללו בתקציב, לא בג"ץ ייאלץ להתמודד עם המשבר, אלא הממשלה.

בניגוד לשר, אני חושב שבמקרים מסוימים בג"ץ לא רק רשאי להתערב בפעילות הממשלה ולפקח עליה, אלא אף חייב לעשות זאת. בכך בג"ץ יכול אף לתרום להשגת המטרה של אותו עיקרון דמוקרטי. עם זאת, בג"ץ נאלץ לפגוע לשם כך בעיקרון דמוקרטי אחר – הריבונות של ציבור האזרחים בניהול ענייני המדינה – משום שהממשלה תפעל במקרה זה מכוח פסיקת בית המשפט ולא מכוחו של הציבור. אף על פי כן, לדעתי פגיעה זו מוצדקת מפני שמטרתה לשמור על זכויותיהם של האזרחים עצמם.

ענה על שתיים מהשאלות 10-12.

10. לדברי כותב המאמר בג"ץ נוקט גישה שיפוטית אקטיביסטית. הצג גישה זו. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בדוגמה שמביא כותב המאמר.

11. ציין את העיקרון הדמוקרטי שנפגע לפי טענת השר, מהתערבות בג"ץ בפעילות הממשלה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר מדוע לפי עיקרון זה בג"ץ דווקא רשאי להתערב בפעילות הממשלה.

12. ציין את העיקרון הדמוקרטי שנפגע מפסיקת בג"ץ, לדעת כותב המאמר.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר כיצד לדעת כותב המאמר פסיקת בג"ץ פוגעת בעיקרון זה.

שים לב: אם ענית על שאלות הקשורות לקטע 1, עבור לעמוד הבא – פרק רביעי.

קטע 2

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

בישראל קיימים כיום פערים כלכליים גדולים בין עשירים לעניים. לצערך, המדיניות הכלכלית של ממשלת ישראל אינה תורמת לצמצום פערים אלו, אלא מגדילה אותם. היא גורמת לכך שמשאבי המדינה מועברים בהדרגה לבעלותם של העשירים, ואילו העניים נאלצים לעבוד בתמורה לשכר נמוך, המספק בקושי את הצרכים הבסיסיים ביותר שלהם, ופוגע ביכולתם להיות באופן סביר ואנושי.

אני חושב שהמדינה חייבת להבטיח לאזרחיה קיום סביר ואנושי בדיוק באותה מידה שהיא חייבת לשמור על חייהם וביטחונם. לדעתי, היעדר שוויון בתחום החברתי הוא המור לא פחות מהיעדר שוויון בתחום הפוליטי. מדינה דמוקרטית חייבת לדאוג לצמצום הפערים החברתיים והכלכליים בין אזרחיה, גם אם בכך היא פוגעת בזכותם של בעלי ההון לפעול בתנאים של תחרות חופשית. אם המדינה לא תדאג לכך, ירגישו בני השכבות החלשות שאינם יכולים להשפיע על הפעילות הציבורית והפוליטית במדינה, ויימנעו מהשתתפות בפעילות פוליטית. ואם כך יקרה, המדינה תתנהל רק לפי האינטרסים של העשירים, ולא של כלל האזרחים.

כדי לצמצם את הפערים הכלכליים והחברתיים בישראל, ציבור האזרחים חייב להתעורר ולהביע את דעתו בנושאים אלו בכל הדרכים החוקיות העומדות לרשותו. רק כך נוכל להביא לשינוי בסדרי העדיפויות של הממשלה ולהשפיע על מדיניותה, באופן שיביא לשיפור במצב הכלכלי והחברתי של מעוטי היכולת בישראל.

ענה על שתיים מהשאלות 13-15.

13. ציין את הזכות של העניים שנפגעת, לדברי כותב המאמר, מעבודה תמורת שכר נמוך.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר את העמדה של כותב המאמר בשאלת חובת המדינה לממש זכויות מסוג זה.

14. ציין את הגישה החברתית-כלכלית שבה תומך כותב המאמר.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר כיצד ממומש עקרון החירות, לפי גישה זו.

15. ציין את הסוג של מנגנון הפיקוח והביקורת שכותב המאמר קורא להפעיל.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר מדוע הפעלת מנגנון מסוג זה יכולה להשפיע על פעולות השלטון.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. אחת הקהילות היהודיות בעולם ערכה מגבית לגיוס תרומות. בכסף שנאסף הוקם ארגון שפועל בישראל בתחומים חברתיים שונים, כמו הכשרת מנהיגות צעירה, שיקום שכונות, קידום החינוך ועוד.

— ציין והסבר את הגישה למדינת ישראל כמדינה יהודית, שבאה לידי ביטוי במעשה זה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

17. מלצרית תבעה את המעביד שלה בבית הדין לעבודה. המלצרית טענה כי המעביד קבע ששכר עבודתה יורכב רק מהתשר (טיפ) שתקבל מהסועדים, והוא מסרב לשלם לה שכר אחר עבור עבודתה.

בית המשפט קיבל את תביעת המלצרית וקבע שבעל המסעדה חייב לשלם לה שכר עבור עבודתה, כפי שקבוע בחוק.

— ציין והסבר את הזכות שבשמה פנתה המלצרית לבית הדין. נמק את תשובתך על פי הקטע.

18. פקיד שעבד באחד ממשרדי הממשלה גנב כסף מקופת המשרד. כאשר התגלה המעשה, דרש אחד מחברי הכנסת שהשר הממונה על משרד זה יסביר לכנסת כיצד התאפשר הדבר. הוא גם טען כי ראוי שהשר יתפטר מתפקידו בעקבות המקרה.

— ציין והסבר את העיקרון שתבר הכנסת דרש את מימושו. נמק את תשובתך על פי הקטע.

19. הממשלה במדינה מסוימת הכריזה על שינוי במדיניות הכלכלית שלה. לפי המדיניות החדשה, תגובה המדינה מכלל האזרחים מסים נמוכים יותר מהמסים שגבתה בעבר, אך היא תתחיל לגבות מהאזרחים תשלום עבור שירותי החינוך והבריאות, שעד היום ניתנו להם חינם.

— ציין והסבר את הגישה למדינה דמוקרטית, שבאה לידי ביטוי במדיניות החדשה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

בהצלחה!